

**Голові спеціалізованої вченої ради
Д 64.858.01 Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентіві України
д.держ.упр., професору Д.В. Карамішеву**

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Леонової Олени Олегівни на тему «Механізми державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні», подану до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.858.01 Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми досліджень. Тіньова економіка є складним багатогранним явищем соціально-економічного життя суспільства. Суттєво може змінюватись лише її питома вага та роль, яку вона відіграє у суспільному житті. Такий економічний феномен, як тіньова економіка, властивий всім країнам світу, незалежно від рівня та моделі економічного розвитку. Але, за оцінками експертів, саме в постсоціалістичних країнах, у тому числі в Україні, неофіційна економічна діяльність практично на рівних конкурує з офіційною в багатьох галузях національної економіки. Тому важливого значення потребує дослідження умов реалізації державної політики у сфері детінізації економічних відносин.

Існуючий стан тінізації національної економіки сягнув критичної межі, внаслідок чого руйнується держава як інституція, відбувається відчуження

влади від суспільства, знижується імідж країни, ефективність політичних і судових інститутів, неефективно розподіляються та використовуються державні кошти і ресурси. Вирішення проблеми подолання негативних явищ тіньової економіки потребує нової якості економічних відносин, нових інститутів в суспільстві для пошуку механізмів зменшення її обсягу.

Усе це обумовило необхідність удосконалення механізмів державного регулювання детінізації економічних відносин в Україні з позицій системного та комплексного підходів.

Зважаючи на вищевикладене, актуальність теми даного дослідження не підлягає сумніву.

Зв'язок роботи з напрямками наукових досліджень, державними та регіональними програмами. Дисертаційне дослідження підготовлено відповідно до плану комплексної науково-дослідницької роботи кафедри економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України в рамках наукової теми: «Механізми взаємодії держави та бізнесу в умовах глобального інноваційного розвитку» (державний реєстраційний номер 0116U007247); особистий внесок дисертанта – розроблення й обґрунтування рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Достовірність та обґрунтованість представлених у роботі висновків та рекомендацій визначається сукупністю отриманих автором наукових результатів. У процесі дослідження дисертантом опрацьовано 299 літературних та електронних джерел, серед яких фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних учених, які присвячені теоретичним та прикладним проблемам державного регулювання детінізації економічних відносин.

Обґрунтуванню теоретичних положень, висновків та практичних рекомендацій, які містяться у дисертації, сприяло використання спектра загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: абстрактно-логічний – для уточнення та систематизації ознак і критеріїв визначення сутності механізму, механізму державного регулювання та тіньової економічної діяльності підприємств; діалектичний – історичний елемент діалектичного методу пізнання дослідження дозволяє виявити причин існування тіньових економічних процесів та є підставою глибоких теоретичних висновків щодо напрямів вдосконалення механізму державного регулювання детінізації економічних відносин; аналізу й синтезу – метод статистичних групувань за показниками даних Центрального банку України, обсягів та рівня тіньової економічної діяльності, коефіцієнтів складників інтегрального індексу економічної безпеки та інтегральні порогові значення складників економічної безпеки; індукції й дедукції, системний аналіз – для удосконалення організаційного забезпечення механізму прийняття управлінських та оперативних рішень з економічної діяльності суб'єктів господарювання; економіко-статистичний метод – вплив внутрішніх та зовнішніх загроз на тіньову економічну діяльність підприємств та її вплив на економічну безпеку країни; систематизації та узагальнення – під час розгляду нормативних документів та теоретичних джерел; метод порівняння – для проведення аналітичної оцінки тіньової діяльності підприємства на основі аналізу незавершеного виробництва.

Серед найбільш значущих результатів дослідження, що мають наукову новизну, можна відзначити:

– періодизація процесу формування та реалізації державної політики розвитку податкової системи України, зокрема: етап 1 – 1991-1993 рр. – формування власної системи оподаткування; етап 2 – 1994-1999 рр. – запровадження змін в податковій системі, здійснення заходів щодо оптимізації оподаткування та зменшення податкового навантаження на суб'єкти господарювання; етап 3 – 2000-2010 рр. – вдосконалення податкової системи

України на основі набутого досвіду реформування податків шляхом зменшення податкового навантаження на підприємства і запровадження стабільних форм оподаткування для фізичних осіб; етап 4 – 2011-2013 рр. – прийняття нової редакції Податкового кодексу України, який є початком нового етапу реформування української податкової системи; етап 4 – 2014- по теперешній час – вдосконалення та доопрацювання системних податкових реформ, вдосконалення та реалізації регулятивної функції податків, покращення податкового клімату в Україні, доопрацювання засад Податкового кодексу;

– методи оцінювання тіньової економіки на мікроекономічному рівні за допомогою аналізу податкових перевірок;

– класифікація складових частин економічної діяльності за ознаками: реєстрація суб'єктів економічної діяльності, тінізація економічної діяльності, ведення обліку та оподаткування, відображення в офіційній статистиці, забезпечення економічної безпеки, включення до ВВП.

У цілому зміст дисертації відповідає встановленим вимогам, висновки є достатньо обґрунтованими, а робота має завершений характер.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації опубліковано у 16 наукових публікаціях, з них: 4 – статті у наукових фахових виданнях з державного управління, 1 стаття вміщена у закордонному виданні, 11 – у тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних заходів. Загальний обсяг публікацій, що належить особисто здобувачеві, становить 4,86 авт. арк. Опубліковані наукові праці та автореферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, у вітчизняних і зарубіжному збірниках наукових праць.

Оцінка оформлення дисертації і змісту автореферату. Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст автореферату

повністю ідентичний основним положенням дисертації. Робота написана науковим стилем, її оформлення відповідає існуючим стандартам, у тексті роботи зроблені необхідні посилання на цитовані джерела.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації викладено на 202 сторінках друкованого тексту.

Практичне значення дисертаційної роботи. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, наукові висновки та розроблені на їх основі практичні рекомендації можуть бути використані органами державної влади для підвищення ефективності державної політики щодо регулювання детінізації економічних відносин.

Рекомендації щодо розробки пропозицій забезпечення загальної координації діяльності державних органів з питань розвитку інформаційного суспільства знайшли своє відображення в практичній діяльності Державного агентства з питань електронного урядування (довідка про впровадження від 26.10.2018 № 1/06-1-2228).

Пропозиції щодо використання аналітичних матеріалів та запропонованих автором теоретичних засад детінізації економічних відносин на базі розробленого комплексного підходу із застосуванням правових, адміністративних та економічних механізмів державного регулювання, що сприяють виявленню джерел тінізації економіки, знайшли своє відображення у практичній діяльності Департаменту фінансів Харківської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження від 25.10.2018 № 03-01-18/01);

Науково-прикладні результати щодо вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин доповнили фактологічну основу дисциплін «Монетарна політика і регулювання банківської та біржової діяльності» та «Державне регулювання економіки», які викладаються на кафедрі економічної політики та менеджменту Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії

державного управління при Президентові України (акт про впровадження від 30.10.2018 № 01-1458/07-11).

Дискусійні положення і недоліки роботи. Загалом дисертаційне дослідження виконане на достатньому теоретичному рівні. Однак, окремі положення дослідження є дискусійними і потребують певних уточнень:

1. Дисертація значно виграла б, якби вона містила більше аналітичних матеріалів аналізу структури тіньової економіки за видами діяльності. Ті розрахунки, які наведені у 2-му розділі, все ж таки не охоплюють ті заходи з підвищення економічної безпеки держави, які можна запровадити вже сьогодні. У якості побажання автору зазначу, що дисертація виграла б, якби була розроблена своєрідна «структуризація» тіньової економіки з поетапним механізмом дій влади щодо її легалізації. Це буде високо оцінено науковцями, громадськістю і органами виконавчої влади.

2. Описані особливості запропонованого комплексного механізму державного регулювання розгорнуто недостатньо, крізь призму принципу оновленої дії комплексного механізму державного регулювання детінізації економічних відносин (стор. 114-126). Наприклад, великий інтерес викликав би саме детальний теоретичний опис видозміни чи трансформації зв'язків між його елементами за умови деталізації методів і принципів (за рис. 1.2 на стор. 48 роботи). Тобто, що і яким чином функціонує?

3. Чому у параграфі 2.1 особливу увагу в питаннях становлення системи державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні дисертант приділяє фіскальній службі? Адже існують інші органи виконавчої влади, які реалізують державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом? Однак, не заперечуючи доцільність запропонованих автором ідей і заходів, викликає певний дисонанс тлумачення механізму державного регулювання детінізації економічних відносин: чому він буде працювати, якщо у перспективі держава повинна не ліквідувати тіньову економіку, а має її легалізувати? Крім цього, у параграфі

2.1, де відображені стадії утворення і реформування економіки України після здобуття незалежності, а також її розвиток і перетворення, необхідно ще й розкрити процеси і чинники тінізації, які виникали і розвивалися.

4. Проведений аналіз зарубіжного досвіду підходів державного регулювання детінізації економічних відносин є досить ґрунтовним, але для об'єктивного його розуміння доцільно виділити негативні сторони практики застосування заходів інших країн щодо детінізації економічних відносин в Україні.

5. Також, на наш погляд, більш детального розгляду та обґрунтування потребує державне регулювання енергофінансових потоків підприємства, за якими автор проводить узагальнення економічно обґрунтованих заходів енергозбереження, пропонує сформувати службу енергоменеджменту, провести аналітичну оцінку тіньової господарської діяльності промислового підприємства на основі використання електроенергії шляхом проведення енергетичного аудиту (підрозділ 3.3., рис. 3.8). Поряд з цим, необхідно розкрити процес застосування механізмів державного регулювання, спрямовані на детінізацію економіки України у сферах підприємницької діяльності, особливо у малому та середньому бізнесі, тому що це є важливим індикатором ефективності розвитку та зміцнення держави.

6. У параграфі 3.1 виявилось недостатньо і поверхнево розроблене питання стратегічного розвитку економіки України у період з 2019-2031 рр. (послідовності кроків, ризиків, обґрунтування сценаріїв тощо). Актуальність цього питання зараз для України безсумнівна. Однак, не заперечуючи його доцільність, викликає певний дисонанс тлумачення цього механізму: які є реально стійкі у часі, а розпорядчо-нормативні умови і чинники його існування? Чому він буде працювати, якщо у перспективі держава ліквідує свої місцеві адміністрації, а обласні ради не зможуть налагодити відповідні процеси, як це відбувається з агенціями регіонального розвитку по всій країні?

Висловлені зауваження носять переважно рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони не

знижують наукової і практичної цінності отриманих результатів, які є обґрунтованими і достовірними, а також окреслюють напрямки подальших наукових розробок.

Загальний висновок. У дисертаційній роботі «Механізми державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні», яку виконала Леонова Олена Олегівна, вирішено конкретне наукове завдання, яке полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні і розробки практичних рекомендацій вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні.

Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її пошуковий характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Зміст дисертаційної роботи відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і вирішення наукових завдань дослідження.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості наукової та практичної цінності здобутих результатів кандидатська дисертація «Механізми державного регулювання у сфері детінізації економічних відносин в Україні», відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Леонова Олена Олегівна – заслуговує на присудження ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри менеджменту

Вінницького кооперативного інституту,

доктор наук з державного управління, доцент

П.В. Іванюта

Олександр Іванюта
Павло Іванюта

П.В. Іванюта
П.В. Іванюта

П.В. Іванюта

